

κόκαλο

κόκαλο, το, ουσ. [*αρχ. ὁ κόκκαλος, που έγινε ουδ. κατά το ὄστουν*], το κόκαλο. **1.** ειδικό μικροαντικείμενο από κόκαλο, μέταλλο ή πλαστικό, το οποίο χρησιμοποιούμε για να βάζουμε πιο εύκολα το πόδι στο παπούτσι μας: «επειδή ήταν καινούρια τα παπούτσια του, για να ένα διάστημα τα φορούσε πάντα με το κόκαλο». **2α.** η κατάσταση του παγωμένου κορμιού, που προέρχεται από υπερβολικό κρύο ή του κορμιού του ανθρώπου που πέθανε: «τον βρήκαν κόκαλο, σκεπασμένο απ' τα χιόνια || τον βρήκε ο γιος του κόκαλο πάνω στο κρεβάτι του». (Λαϊκό τραγούδι: *κι αφήσανε στο χιόνι της γειτονιάς το φρόκαλο, τον Τζον Ο' Χάρα κόκαλο*). **β.** (στη γλώσσα των ναρκωτικών) η κατάσταση του χρήστη που βρίσκεται σε πλήρη ακινησία ύστερα από υπερβολική χρήση ναρκωτικού: «ήταν κόκαλο πάνω στο κρεβάτι του μ' όλα τα σέα γύρω του». **3α.** προστακτικό επιφώνημα **κόκαλο!** με απειλητική διάθεση και με την έννοια μην κουνιέσαι, μην κάνεις την παραμικρή κίνηση. **β.** ως γυμναστικό ή στρατιωτικό παράγγελμα επιβάλλει πλήρη ακινησία, ιδίως σε στάση προσοχής. **4.** το ζάρι και συνήθως στον πλ. **τα κόκαλα**, (στη γλώσσα της αργκό) τα ζάρια: «έχει έναν ιδιαίτερο τρόπο να ρίχνει τα κόκαλα». (Λαϊκό τραγούδι: *πέντε μπρος και δέκα πίσω και τα κόκκαλα θα ρίξω κι άμα πει κανείς κομμένη θα την έχει και βαμμένη*). Από το ότι τα ζάρια είναι κατασκευασμένα από κόκαλο. Υποκορ. **κοκαλάκι, το** (βλ. λ.). Μεγεθ. **κοκάλα, η** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 41φρ.)

- *άφησε τα κόκαλά του*, βλ. φρ. *άφησε τα κοκαλάκια του*, λ. [κοκαλάκι](#). (Λαϊκό τραγούδι: *σ' εμένα πρέπει μια σπηλιά μ' αραχνιασμένο χώμα εκεί ν' αφήσω κόκαλα, ζωή, ψυχή και σώμα*)

- *βράχηκα μέχρι το κόκαλο*, βλ. φρ. *βράχηκα ως το κόκαλο*

- *βράχηκα ως το κόκαλο*, βράχηκα πάρα πολύ, καταβράχηκα, έγινα μούσκεμα: «όπως ερχόμουν ξέσπασε τέτοια μπόρα, που βράχηκα ως το κόκαλο»

- *έγινε πετσι και κόκαλο*, βλ. λ. [πετσι](#)

- *είμαι βρεγμένος μέχρι το κόκαλο* ή *είμαι βρεγμένος ως το κόκαλο*, βλ. φρ. *βράχηκα ως το κόκαλο*

- *είναι απ' τα κόκαλα βγαλμένη*, (και για τα δυο φύλα) λέγεται για άτομο που είναι πολύ αδύνατο, πολύ κοκαλιάρικο: «νοσηλεύτηκε ένα μήνα στο νοσοκομείο κι όταν βγήκε, τρόμαξα να τον γνωρίσω, γιατί ήταν απ' τα κόκαλα βγαλμένη». Από παρετυμολογία του στίχου του Εθνικού Ύμνου, *απ' τα κόκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά*

- *είναι γερό κόκαλο*, βλ. φρ. *έχει γερό κόκαλο*

- *είναι ένα μάτσο κόκαλα*, (ειρωνικά) είναι πάρα πολύ αδύνατος: «θα καταλάβεις αμέσως για ποιον σου λέω, γιατί είναι ένα μάτσο κόκαλα»

- *είναι κόκαλο*, (στη γλώσσα των ναρκωτικών) βρίσκεται σε πλήρη ακινησία ύστερα από υπερβολική χρήση ναρκωτικού: «πήρε τη δόση του, κι άλλη μια καπάκι, κι είναι κόκαλο στο κρεβάτι»

- *είναι μέχρι κόκαλο* ή *είναι μέχρι το κόκαλο*, υποστηρίζει κάτι με φανατισμό, είναι αφοσιωμένος, δοσμένος κάπου ολοκληρωτικά: «είναι μέχρι κόκαλο Παιδοκτής || είναι μέχρι το κόκαλο κομμουνιστής || είναι μέχρι κόκαλο ερωτευμένος μ' αυτή τη γυναίκα»· βλ. και φρ. *μέχρι κόκαλο*

- *είναι παλιό κόκαλο*, είναι ανθεκτικός στις δυσμενείς καταστάσεις, γιατί ασχολείται πολύ καιρό στο συγκεκριμένο χώρο: «αντέχει στις δυσκολίες του εργοστασίου, γιατί είναι παλιό κόκαλο»

- *είναι πετσι και κόκαλο*, βλ. λ. [πετσι](#)

- *είναι σκέτο κόκαλο*, **α.** είναι πολύ αδύνατος: «μόλις βγήκε απ' το νοσοκομείο κι είναι σκέτο κόκαλο». **β.** λέγεται για μερίδα φαγητού με κρέας, όταν υπάρχει ελάχιστο από αυτό: «σου παρήγγειλα κρέας με πατάτες κι αυτό που μου 'φερες είναι σκέτο κόκαλο»

- είναι σκληρό κόκαλο, βλ. φρ. έχει σκληρό κόκαλο·
- είναι ψάρι χωρίς κόκαλο, βλ. λ. ψάρι·
- έμεινε πετσί και κόκαλο, βλ. λ. [πετσί](#)·
- έφτασε το μαχαίρι στο κόκαλο, βλ. λ. [μαχαίρι](#)·
- έχει βαρύ κόκαλο, αν και είναι αδύνατος, εντούτοις έχει μεγάλο βάρος: «παρόλο που τον βλέπεις έτσι αδύνατο, δυσκολεύεται να τον σηκώσεις, γιατί έχει βαρύ κόκαλο»·
- έχει γερό κόκαλο, είναι πολύ ανθεκτικός στην κούραση, στις ασθένειες ή γενικά στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες: «δεν έχει ανάγκη ο τάδε απ' την ταλαιπωρία, γιατί έχει γερό κόκαλο»·
- έχει σκληρό κόκαλο, βλ. φρ. έχει γερό κόκαλο·
- η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει, βλ. λ. [γλώσσα](#)·
- η γλώσσα του σπάει κόκαλα, βλ. λ. [γλώσσα](#)·
- θ' αφήσω εδώ τα κόκαλά μου, κατηγορηματική δήλωση ατόμου πως δεν πρόκειται να φύγει από το μέρος στο οποίο πήγε, αν πρώτα δε φέρει σε πέρας την υπόθεση ή το σκοπό για τον οποίο βρίσκεται εκεί: «είμαι αποφασισμένος ν' αφήσω εδώ τα κόκαλά μου, αν δεν πάρω την υπογραφή του διευθυντή για να συνεχίσω τη δουλειά μου»· βλ. και φρ. θ' αφήσω εδώ τα κοκαλάκια μου, λ. [κοκαλάκι](#)·
- θ' αφήσω εδώ τα κόκαλά σου, απειλητική δήλωση σε άτομο πως θα το σκοτώσουμε στο χώρο στον οποίο βρισκόμαστε: «αν δεν υπογράψεις αυτή τη στιγμή το συμβόλαιο, θ' αφήσω εδώ τα κόκαλά σου»·
- θα τρίζουν τα κόκαλα του πατέρα σου (της μάνας σου) (στον τάφο), επιτιμητική παρατήρηση σε γιο ή σε κόρη για την επιλήψιμη ζωή που κάνουν, σε αντιδιαστολή με την τίμια ζωή του πατέρα (της μητέρας) τους, όταν ζούσε. Το υπονοούμενο είναι ότι εξακολουθούν να τους βασανίζουν ακόμη και στον τάφο, να μην τους αφήνουν να ησυχάσουν ακόμη και νεκροί·
- κόκαλα έχει ο καφές! ειρωνική παρατήρηση σε άτομο που αργεί να μας φέρει τον καφέ που του παραγγείλαμε·
- μένω κόκαλο, **α.** σαστίζω, παγώνω, μένω άναυδος, εμβρόντητος από έκπληξη, φόβο ή τρόμο: «δε με περίμενε και, μόλις με είδε ξαφνικά μπροστά του, έμεινε κόκαλο || έμεινα κόκαλο, μόλις τον είδα να τραβάει το μαχαίρι του». **β.** μένω εντελώς ακίνητος σε στάση προσοχής: «μόλις μπήκε μέσα ο διοικητής, πεταχτήκαμε όλοι όρθιοι και μείναμε κόκαλο». **γ.** (για τερματοφύλακες) δεν προλαβαίνω να κάνω την παραμικρή κίνηση για να αποκρούσω την μπάλα που κατευθύνεται προς τα δίχτυα της εστίας μου: «ήταν τόσο δυνατό το σουτ του αντίπαλου παίκτη, που έμεινα κόκαλο»·
- μετριούνται τα κόκαλά του, είναι πάρα πολύ αδύνατος: «να του πείτε να σταματήσει τη δίαιτα και ν' αρχίσει να τρώει, γιατί μετριούνται τα κόκαλά του». Από την εικόνα του πολύ αδύνατου ατόμου, του οποίου τα κόκαλα των πλευρών του είναι ευδιάκριτα·
- μέχρι κόκαλο ή μέχρι το κόκαλο, ολοκληρωτικά, τελειωτικά, εντελώς: «έφαγε την περιουσία του μέχρι κόκαλο || ένωσα τον πόνο μέχρι το κόκαλο»· βλ. και φρ. είναι μέχρι κόκαλο·
- μούσκεψα μέχρι το κόκαλο, βλ. φρ. μούσκεψα ως το κόκαλο·
- μούσκεψα ως το κόκαλο, βράχηκα πάρα πολύ, καταβράχηκα: «έριχνε τέτοια βροχή, που, μέχρι να 'ρθω, μούσκεψα ως το κόκαλο»·
- ν' αγιάσουν τα κόκαλά σου, βλ. φρ. ν' αγιάσουν τα κοκαλάκια σου, λ. κοκαλάκι·

- ν' αγιάσουν τα κόκαλά του, βλ. φρ. ν' αγιάσουν τα κοκαλάκια του, λ. [κοκαλάκι](#).

- πετσί παρά κόκαλο! βλ. λ. [πετσί](#).

- σου τρυπάει τα κόκαλα, (για κρύο) είναι πολύ έντονο, είναι διαπεραστικό: «ντύσου καλά, γιατί κάνει τέτοιο κρύο, που σου τρυπάει τα κόκαλα».

- σπάει κόκαλα, **α.** (για πρόσωπα) που είναι πολύ λαχταριστός, πολύ ποθητός, πολύ προκλητικός: «αυτή η γκόμενα σπάει κόκαλα». **β.** που είναι πολύ εντάξει, πολύ καθώς πρέπει: «γνώρισα έναν τύπο που σπάει κόκαλα». **γ.** που εκφέρει τη γνώμη του χωρίς υπεκφυγές, με τρόπο άμεσο και σκληρό: «η κριτική αυτού του ανθρώπου σπάει κόκαλα». **δ.** (για καλλιτεχνικά δημιουργήματα ή για καλλιτεχνικά θεάματα) που είναι πολύ αξιόλογος: «αυτός ο πίνακας σπάει κόκαλα || είδαμε ένα έργο που σπάει κόκαλα». **ε.** (για ενέργειες ή καταστάσεις) που είναι δυσβάσταχτος: «η νέα φορολογία σπάει κόκαλα». **στ.** (γενικά για αντικείμενα ή μηχανήματα) που είναι πολύ εντυπωσιακός, ο πολύ φανταχτερός: «το καινούριο σου αυτοκίνητο σπάει κόκαλα».

- στα κόκαλα του πατέρα μου (της μάνας μου, της μητέρας μου), πολύ σοβαρός όρκος, που αναφέρεται στον πεθαμένο πατέρα (μητέρα) και που δίνεται για να γίνει κάποιος πιστευτός: «σ' ορκίζομαι στα κόκαλα του πατέρα μου πως τα πράγματα έγιναν έτσι ακριβώς όπως στα λέω».

- το μαχαίρι έφτασε μέχρι το κόκαλο ή το μαχαίρι έφτασε ως το κόκαλο, βλ. λ. [μαχαίρι](#).

- το φοράει με το κόκαλο, λέγεται ειρωνικά για νεαρό που φοράει πολύ στενό παντελόνι: «είναι τόσο στενό το παντελόνι του, που το φοράει με το κόκαλο». Η έκφραση από την αργκό, και ιδίως αναφορά στην τρόμπα (βλ. λ.) που ήταν το παντελόνι που φορούσαν τα κουτσαβάκια. Από τα μέσα όμως της δεκαετίας του 1960 και σχεδόν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, πολλοί οι νέοι, και ιδίως αυτοί με μεγάλα γεννητικά όργανα, επιδίωκαν να φορούν στενό παντελόνι για να προβάλλει εξογκωμένο, για ευνόητους λόγους, το σημείο εκείνο του παντελονιού τους που κάλυπτε τα γεννητικά τους όργανα.

- τον άφησα κόκαλο, τον άφησα άναυδο, εμβρόντητο: «μόλις του 'δωσα χωρίς δεύτερη κουβέντα τα λεφτά που μου ζήτησε, τον άφησα κόκαλο || τον άφησα κόκαλο, μόλις με είδε να συνοδεύω την κόρη του τάδε εφοπλιστή».

- ως το κόκαλο, βλ. φρ. μέχρι το κόκαλο. (Λαϊκό τραγούδι: μ' έφαγες **ως το κόκαλο** σκέψου πού μ' έχεις φέρει και πού θα καταλήξουμε ένας θεός το ξέρει).